

A. P. PINKEVITŠ

LENININ LUONA

Hyvien harvat tietävät — tästähän ei Vladimir Iljitšin elin-aikana kerrottu missään — siitä harvinaisen suuresta huolenpidosta, jota hän kohdisti tiedemiehiin. Heti kun tasavalta oli lujittunut, heti kun oli tapahtunut käänne kansalaissodan taistelutantereella Neuvostojen hyväksi — jo vuoden 1919 lopulla — Kansankomissaarien Neuvosto teki joulukuun 23 päivän istunnossa päätöksen tulla avuksi tiedemiehille, jotka silloin todellakin olivat erittäin tukalassa asemassa.

* * *

Lähtiessään Aleksei Maksimovitš Gorki¹ luovutti V. I. Leninin luvalla sekä tiedemiesten elinolojen parantamisesta huolehtivan valiokunnan suostumuksella puheenjohtajan velvollisuudet minulle (puheenjohtajan sijaisena). Kuukautta ennen matkalle lähtöä (syyskuussa) hän sopi Vladimir Iljitšin kanssa, että me menemme Leninin luokse ja keskustelemme monista valiokunnan asioista. Mutta Aleksei Maksimovitš sairastui, ja minun piti mennä määröpäivänä ja -tuntina vastaanotolle yksin.

Menin erittäin levottomana avaraan vastaanottohuoneeseen (Kremlissä). Olin tavannut ennenkin Leniniä, mutta en ollut joutunut puheisiin hänen kanssaan — en puoluettyötä suorittaessani ensimmäisen vallankumouksen aikana enkä liioin hänen ulkomailta palaamisensa jälkeen.

Hän nousi minua vastaan ja alkoi heti puhua hyvin yksinkertaisesti ja toverillisesti.

Ensimmäinen saamani vaikutelma oli: hän ei ole lainkaan muotokuviansa näköinen! Hän ei ole mikään tummaverinen, millaiseksi hänet kuvataan; punertavat viikset ja parta, kasvot vaaleaveriset. Hän oli yllättävän lyhyt, mutta leveähartainen,

¹ Syksyllä 1921 A. M. Gorki, jolla oli uusiintunut tuberkuloosiprosessi, matkusti V. I. Leninin vaatimuksesta ulkomaille hoitamaan terveyttään.— *Toim.*

rakenteeltaan vankka ja sopusuhtainen, pään muoto oli omalaa-
tuinen — korkea otsa, vähän hiuksia; hänessä tuntui olevan
jotain, joka muistutti jossain suhteessa maata, mustaa multaa,
Volgan seudun peltoja ja metsiä. Puettu hän oli yksinkertaisesti,
vaatimattomasti.

Mutta kuvaaminen ei sano kerrassaan mitään, sillä tämä
kaikki on staattista, jähmettynyttä, mutta Lenin oli täynnänsä
dynamiikkaa, toimintoja ja vilkkautta. Hänen kasvonsa elehtivät
alinomaa, ne säkenöivät ja ilmeet muuttuivat aina sen mukaan
mistä oli puhe. Silmät olivat eloisimmat. Hänen katseensa oli
milloin läpituokea, se ikään kuin pyrki pääsemään perille teidän
sisimmästänne, milloin sädehtivän iloinen — mukaansatempaava,
melkein pä lapsellisen vallaton, sitten taas vakava, ja silloin siinä
kuvastui keskittynyt ajatus. Hänen silmänsä eivät olleet suuret,
mutta niiltä ei voinut kätkeytyä eikä luullakseni salata mitään.

Lenin oli erinomainen keskustelukumppani. Jouduin juttele-
maan hänen kanssaan vain kaksi kertaa — ensimmäisen kerran
tunnin ajan, toisen kerran kaksikymmentä viisi minuuttia, mutta
molemmat kerrat jäivät mieleeni erikoisen selvästi nimenomaan
ihmeellisen, nähtävästi hänelle ominaisen keskustelutavan vuoksi.
Jutellessaan hän kiinnittää kaiken huomionsa teihin ja antautuu
kokonaan keskusteluun. Hän kuuntelee kiinnostuneesti, käsittää
asiat heti, siirtyy nopeasti seuraavaan kysymykseen, te tunnette
itseenne kohdistuvaa valtavaa mielenkiintoa. Eikä tuo mielen-
kiinto varmastikaan kohdistu meihin kuin johonkin Ivanoviin tai
Petroviin, vaan kuin määrättyyn elämänvaiheeseen, jota Lenin
kyseisenä hetkenä mitä intensiivisimmin tutkii. Nimenomaan
intensiivisyys ja seikkaperäisyys keskusteltaessa Leninin kanssa
herättävät suorastaan hämmästyttä. Ja vielä: häntä kiinnostaa
kaikki, kaikki on tarpeellista, hänestä ei mikään tunnu vähäpätöi-
seltä, ikävyyttävältä, kaikella on suuri merkitys, ja hänen pitää
saada kaikki tietää. Keskustelun kulussa hän tulee omaksi ja
läheiseksi, te aivan unohdatte, että edessänne on satojen miljoonien
ihmistien johtaja — *Lenin*, ja teistä tuntuu, että edessänne on
tavallinen ja rakastettava Vladimir Iljitš, tai pelkästään — Iljitš.
Ja ainoastaan keskustelun tavaton intensiivisyys, sen tempera-
menttisuus muistuttaa teille edessänne istuvan miehen harvinais-
sestä älystä ja tahdonvoimasta.

Mitä kaikkea Iljitš kysyykään! Ensinnäkin teistä. Mistä olette?
Missä työskentelette? Oletteko kuulunut puolueeseen? Entä nyt?
Vakava kysymys: miksi ette ole puolueessa? Vastaus ei ilmeisesti
tydydytä. Hän synkistyy hieman, mutta samassa silmistä välkehtii
jo hyväntahtoisuus, hän kyselee edelleen.

Samalla hän kirjoittaa koko ajan, tekee merkintöjä muistioon.
Se herättää hiukan hämmennystä, mutta levottomuudesta ei ole
jäänyt jälkeäkään, mielipahalla ajattelette, että pian seuraa loppu,

pian on lopetettava tuo erinomainen, tuo poikkeuksellinen keskustelu, sillä toista sellaista keskustelukumppania ei ole.

Noin viisitoista minuuttia kuluu siihen, että hän kyselee työstänne ennen ja nyt. Sitten Vladimir Iljitš kysyy Maksim Gorkista, osaaottavana, lämmöllä, ystävän tavoin. Huolehtii siitä, että hänen kanssaan olisi joku matkan aikana.

— Hän tarvitsee mukaansa vahvakätisen miehen,— lisää hän naurussa suin.

Sitten asiasta, jonka takia olin tullut hänen luokseen. Vähän hämmentyneenä sanoin luottavani hänen apuunsa ja pelkääväni, etteivät asiat vain sujuisi huonommin Aleksei Maksimovitšin matkan takia. Tottuani hiukan Iljitšiin rohkenein sanoa:

— On tunnustettava, että me (so. valiokunta) luulimme usein, että hyvin paljon tehdään nimenomaan Aleksei Maksimovitšia varten. Mutta meillä, jotka jäämme, ei ole hänen yhteyksiään, ei hänen nimensä tenhoa, ja koko toivomme kohdistuu teihin, teidän apuunne.

Hän kuunteli ensin vakavana, mutta puheeni lopussa nauroi.

— Olkoon menneeksi — autamme teitä.

Kului puolituntinen, nousin lähteäkseni. Vladimir Iljitš pysäytti minut:

— Odottakaahan.

Hän otti puhelinkuulokkeen, soitti jollekin, pyysi saapumaan myöhemmin — puolen tunnin kuluttua, ja alkoi sitten taas kysellä. Nyt tiedemiehistä, heidän aineellisesta asemastaan, tieteellisestä työstään, heidän suhtautumisestaan Neuvostovaltaan. Hänellä ei ole mitään harhakuvitelmia.

— Luultavasti enemmistö on vielä valkoisia, meitä vastaan?

Kerron seikkaperäisesti, jaottelen tiedemiehet useampaan ryhmään. Mainitsen erään vasemmistolaisen, nimeltään L.

Vladimir Iljitš käännähti nopeasti tuolillaan ja otti oikealla puolella olevalta pieneltä kirjahyllyltä painavan, muutamia satoja sivuja käsittävän teoksen, heilautti sitä ilmassa ja sanoi:

— Mutta tätä ei sentään olisi pitänyt julkaista...

Vastapäätä riippuvan kellon viisarit lähentelivät kolmea. Olin ollut hänen luonaan jo neljäkymmentä viisi minuuttia. Tein liikkeen noustakseni. Lenin esti jälleen sen.

— Aleksei Maksimovitš sanoi teidän tulleen vastikään Uralilta. Mitä siellä on tekeillä?

Kerroin. Hän kuunteli muun muassa mielihyvin kertomustani siitä, miten paikallinen (Jekaterinburgin) kulutusosuuskunta piti kurissa uutta talouspolitiikkaa (nep). Osuuskunta alkoi jo touku-kuussa järjestää kauppoja ja ravintoloita ja kilpailla menestyksellisesti yksityiskauppioiden kanssa lyöden ne pois laudalta. Siihen aikaan ei Moskovassa eikä Pietarissa sellaista työtä suoritettu. Muun muassa eräs „neuvosto”-ravintola käytti paikallisten

„nepmannien” päivällisistä ja illallisista saamansa voiton antamalla turvakodin lapsille aamuisin samanlaisia aterioita kuin tarjottiin ravintolassa.

Vladimir Iljitš ilostui.

— Kelpo miehiä. Kuka siellä on? Maksimov?

Lopultakin tein lähtöä. Lenin kehotti tarpeen vaatiessa kääntymään suoraan hänen puoleensa, tov. Fotijejan välityksellä.

Kun olin jo ovella, hän huudahti yhtäkkiä minulle:

— Niin, sanokaapa, eikö *N* ole vielä selviytynyt ramollissement¹ tilastaan?

Vastasin. Kysymyksessä oli eräs entinen, erittäin huomattu, puolueetyössä ansioitunut bolševikki, joka oli puolueen ulkopuolella.

Vladimir Iljitš hymyili:

— No-no, sanokaa hänelle minulta terveisiä.

* * *

Kului syyskuu, puoli lokakuuta. Maksim Gorki matkusti. Tiedemiesten asema ei huonontunut, joskaan ei parantunutkaan. Kaiken lisäksi kävi vielä niin, ettei maksettu muutenkin mitättömän pientä työpalkkaa, muodostui velallisuutta.

Käännyn jälleen Leninin puoleen. Muistaakseni saavuin keskiviikkona, soitin Kansankomissaarien Neuvoston sihteeristöön sekä A. V. Lunatšarskille ja Ammattisivistyksen Päähallinnon puheenjohtajalle. Leniniltä tuli vastaus: Vladimir Iljitš ottaa teidät vastaan tänään, kahdeksalta. A. V. Lunatšarski määräsi vastaanoton torstaiksi ja Ammattisivistyksen Päähallinnon johtaja — perjantaiksi. Kaikki kävi aivan päinvastoin: en mitenkään ollut osannut toivoa pääseväni Leninin luo samana päivänä.

Ja niinpä olen jälleen toisen, ikävä kyllä, viimeisen kerran mitä mainioimman ihmisen, ennen kaikkea — *ihmisen* luona.

Hän otti minut vastaan vilpittömästi, kuin vanhan tuttavan, ei kysellyt enempeä, vaan siirtyi suoraan asiaan.

Kerroin. Hän kuunteli vakavana rypistäen hieman otsaansa. Käski toistamaan, täydentämään. Tiedot siitä, että muutamat tiedemiehet työskentelevät satamassa, pani hänet vavahtamaan. Hän kääntyi puoleeni ja suoraan silmiin katsoen kysyi:

— Tiedättekö sukunimet? Eikö se ole huhua?

Nimitin henkilöt.

— On ryhdyttävä joihinkin toimenpiteisiin,— sanoi hän muutta mutkitta.— Kuulkaahan, jättäkää heti huomenna minulle...

Hän keskeytti äkkiä ja hymyili ovelasti jatkaen:

— Ei, ei minulle, ryhdymme toimeen virka-asteikkojen kautta... Jättäkää Lunatšarskille lyhyt anomus, jossa selitätte

¹ ramollissement — velttous, väsymys.— *Toim.*

pyyntönne, mutta ehdottomasti lyhyesti ja selvästi: asian sisältö heti ensimmäisille riveille, ettei tarvitse lukea kauan päästäkseen selville sisällöstä. Mitä minuun tulee, niin minulle riittää kopio. Lähettäkää minulle kopio. Siitä seikasta, joka koskee satamassa työskentelevää professoria, siitä kirjoittakaa ehdottomasti, se on erittäin tärkeätä.

Ja jälleen, jonkinlaisella isällisellä huolenpidolla, ilmeisen lempeällä äänellä hän kysyy Maksim Gorkista: miten terveys, missä hän on, jne.

Vielä muutama rohkaiseva sana tiedemiehille, ja sitten hyvästelin hänen kanssaan ajattelematta minuuttiakaan, sekuntiakaan sitä, että hän puristaa viimeisen kerran kättäni, että näen viimeisen kerran nuo ihmeelliset silmät, tuon kauniin, ylvään pään.

Aamulla jätin anomukseni ja lähdin edelleen, ylhäältä alas johtavassa järjestyksessä virka-asteita myöten. En ajatellutkaan, että pian saataisiin aikaan joitain oleellisia muutoksia tiedemies-ten asemassa.

Tämä tapahtui lokakuun 28 päivänä, ja jo lähi päivinä Vladimir Iljitš järjesti tiedemiesten elinolojen parantamisesta huolehtivan Keskusvaliokunnan, jonka johtoon tuli tov. Halatov, erittäin tarmokas mies.

Jo marraskuun 7 päivänä (tov. Halatov oli juhlapäivinä Pietarissa) hän kutsui minut vaunuunsa ja ilmoitti useista antamistaan määräyksistä, jotka heti tekisivät parannuksia tiedemiesten asemaan. Marraskuussa alkoi vilkas järjestelytyö: Lenin oli pitänyt sanansa, hän „auttoi” toimeliaasti. Mutta siitä tuskin tarvitsee kertoa, sen kaikki muistavat.

Koko maailma kärsii suuren menetyksen ¹, kun Lenin on poistunut luotamme. Menetyksessä koskee myös tiedemiehiä, joiden ystävä Vladimir Iljitš aina oli. Hän kulki nykyisen yhteiskunnan kaikkein vallankumouksellisimman luokan vallankumouksellisen etujoukon johdossa. Hän näki edessään *koko* maailman ja osasi antaa oikean arvion *kaikelle* olevaiselle. Hän tiesi senkin, että proletariaatin täytyy ei vain hävittää, vaan myös rakentaa; ei vain luoda uudelleen, vaan myös ottaa paljon perintönä. Siitä johtuu se, että hän antoi tunnustuksen kulttuurille, antoi tunnustuksen kulttuurin tieteellisen uran työntekijöille.

¹ Muistelmat on kirjoitettu tammikuussa 1924.— *Toim.*